

**WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE
Z GEOGRAFII W BRANŻOWEJ SZKOŁY I STOPNIA
W ZESPOLE SZKÓŁ
IM. ARMII KRAJOWEJ OBWODU „GŁUSZEC”- GRÓJEC
W GRÓJCU rok szkolny 2023/2024**

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny opracowano na podstawie wydawnictwa „Oblicza geografii”.

Program nauczania geografii dla uczniów branżowej szkoły I stopnia „Oblicza geografii”, autorstwa Barbary Dziedzic, Barbary Korbel i Ewy Marii Tuz, jest oparty na Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI 1) z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.

Cele ogólne oceniania:

1. Rozpoznawanie przez nauczyciela poziomu wiedzy i umiejętności i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań programowych
2. Informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie
3. Motywowanie ucznia do dalszej pracy
4. Pomoc uczniowi w samodzielnym kształceniu
5. Informowanie rodziców (opiekunów prawnych) o postępach, trudnościach lub specjalnych uzdolnieniach ucznia
6. Dostarczenie nauczycielowi informacji zwrotnej na temat efektywności jego nauczania, prawidłowości doboru metod i technik pracy z uczniem

I. Metody i narzędzia oraz szczegółowe zasady sprawdzania i oceniania osiągnięć uczniów:

1. Zasady obowiązujące w ocenianiu:
  - a) Sprawdziany, kartkówki i odpowiedzi ustne są obowiązkowe
  - b) Uczeń nieobecny na sprawdzianie ma obowiązek go zaliczyć w terminie uzgodnionym z nauczycielem, nie później jednak niż w ciągu dwóch tygodni
  - c) Uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie do lekcji raz w półroczu (w przypadku 1 godziny tygodniowo) lub dwa (gdy 2 godziny tygodniowo). W przypadku wykorzystania limitu, za każde kolejne nieprzygotowanie uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną
  - d) Każde nieprzygotowanie należy zgłosić na początku lekcji
  - e) Niewykorzystane nieprzygotowania w danym półroczu nie przechodzą na kolejne półrocze
  - f) W przypadku nieobecności ucznia w szkole ma on obowiązek uzupełnić treści w ciągu 5 dni od powrotu do szkoły

- g) Nauczyciel ma prawo ocenić aktywność ucznia wstawiając plusy i minusy, które są następnie zamieniane na oceny. Pięć plusów zamieniane są na ocenę bardzo dobrą, 3 minusy na ocenę niedostateczną. Plusy i minusy nie przechodzą na kolejne półroczce.
  - h) „szczęśliwy numer” nie zwalnia z pisania zapowiedzianych kartkówki i sprawdzianów oraz z aktywnego uczestniczenia w lekcji
  - i) „szczęśliwy numer” nie zwalnia z odpowiedzi ustnych ucznia uniemożliwiającego prowadzenie lekcji
2. Elementy wchodzące w zakres oceny:
- a) Wiadomości- uczeń wie i rozumie
  - b) Umiejętności- uczeń potrafi
  - c) Postawy- zaangażowanie w procesie nauczania- zainteresowania, uczenie się, aktywność, systematyczność
3. Narzędzia kontroli:
- a) Sprawdziany- przeprowadzane na zakończenie działu, zapowiadane z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, zanotowane wcześniej w dzienniku lekcyjnym sprawdzane przez nauczyciela w ciągu dwóch tygodni
  - b) Kartkówki obejmujące nie więcej niż trzy jednostki lekcyjne, trwające do 15 min., nie muszą być poprzedzone wcześniejszą zapowiedzią i mogą odbywać się na każdej kolejnej lekcji
  - c) Odpowiedzi ustne dotyczące materiału z trzech ostatnich lekcji, minimum raz w półroczu, bez zapowiedzi
  - d) Aktywność ucznia- zaangażowanie ucznia, wiedza merytoryczna, sprawność operowania językiem geograficznym
  - e) Prace domowe- wiedza merytoryczna, sprawność operowania językiem geograficznym
  - f) Prowadzenie zeszytu ćwiczeń- ocenie podlega poprawność rozwiązywania zadań oraz estetyka i systematyczność
  - g) Formy prac twórczej na lekcji- prace grupowe
  - h) Formy pracy twórczej w domu- prace dodatkowe, schematy, plansze, referaty przygotowywane w domu i wygłaszane na lekcji lub sprawdzane przez nauczyciela, prace badawcze, obserwacje, hodowle
  - i) Udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych
  - j) Postawy ucznia w procesie edukacyjnym
4. Oceny bieżące ustala się wg następującej skali (zgodnie z WSO):
- a) Celujący (6)
  - b) Bardzo dobry (5)
  - c) Dobry (4)
  - d) Dostateczny (3)
  - e) Dopuszczający (2)

- f) Niedostateczny (1)
5. Sumę punktów uzyskanych podczas pisania prac kontrolnych, pisemnych przelicza się na oceny wg następującej skali:
- 100% – celujący
  - 90%- 99%- bardzo dobry
  - 75%- 89%- dobry
  - 51%- 74%- dostateczny
  - 31%- 50%- dopuszczający
  - 0%- 30%- niedostateczny
6. Podczas oceniania prac nauczyciel uwzględnia indywidualne możliwości psychofizyczne ucznia zalecane w opiniach i orzeczeniach wydanych przez Poradnię Psychologiczno- Pedagogiczne.
7. Sposoby informowania uczniów:
- Na pierwszej godzinie lekcyjnej nauczyciel zapoznaje uczniów z wymaganiami edukacyjnymi geografii
  - Oceny są jawne dla danego ucznia i jego rodziców/ opiekunów prawnych
  - Sprawdziany przechowywane są w szkole do końca danego roku szkolnego
8. Sposoby informowania rodziców (prawnych opiekunów):
- Wychowawca na pierwszym zebraniu informuje rodziców o WSO
  - O ocenach cząstkowych i śródrocznych oraz rocznych informuje się poprzez dziennik elektroniczny
  - Informacja o grożącej ocenie niedostatecznej śródrocznej lub rocznej jest przekazywana rodzicom zgodnie z procedurą WSO
9. Zasady wystawiania oceny śródrocznej i rocznej:
- Ocenę śródroczną wystawia się na podstawie ocen cząstkowych, a roczną na podstawie oceny śródrocznej i ocen cząstkowych z drugiego półrocza
  - Ocena końcoworoczna nie jest średnią arytmetyczną ocen ucznia, ale jest podsumowaniem jego pracy w całym roku szkolnym
10. Sposoby poprawy ocen i podnoszenia osiągnięć uczniów:
- Uczeń może systematycznie, na bieżąco poprawić oceny zgodnie z WSO:
    - sprawdziany należy poprawić w ciągu dwóch tygodni, jednorazowo i obydwie oceny są wpisywane do dziennika

- uczeń, którego nieobecność na sprawdzianie nie była uwarunkowana dłuższą chorobą lub ważnymi wypadkami losowymi, może pisać pracę klasową lub zostać odpytany z zakresu danego materiału zaraz po powrocie do szkoły
  - oceny z kartkówek nie podlegają poprawie
- b) W wyjątkowych przypadkach poprawianie może odbywać się za zgodą nauczyciela w innym terminie
- c) W przypadku stwierdzenia ściągania uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną bez prawa poprawy.
- d) W razie stwierdzenia odpisywania konsekwencje (oceny niedostateczne) ponoszą obydwie strony
- e) Nie przewiduje się poprawy ocen cząstkowych na koniec roku szkolnego.

II. Szczegółowe warunki oceniania wynikające ze specyfiki nauczania na odległość:

- a) Monitorowanie i weryfikowanie wiedzy może być dokonywane za pomocą testów online, quizów, poleceń itp.
- b) Wszystkie prace, które nauczyciel zlecił uczniom jako obowiązkowe podlegają ocenie. Nie oznacza to jednak, że ocena musi być wyrażona stopniem
- c) Uczeń ma możliwość poprawienia ocen otrzymanych za zadania wykonywane w czasie nauczania zdalnego w sposób i w terminie ustalonym z nauczycielem
- d) Informacja na temat przeprowadzania testów sprawdzających wiedzę powinna być umieszczona wcześniej. Należy określić datę i godzinę rozpoczęcia testu oraz przewidywany czas na jego wykonanie
- e) Uczeń, który nie weźmie udziału w teście sprawdzającym jest zobowiązany do napisania testu w terminie dodatkowym ustalonym przez nauczyciela
- f) Oceny uzyskane podczas nauczania zdalnego są wpisywane do dziennika elektronicznego
- g) Jeśli uczeń nie jest w stanie wykonać poleceń nauczyciela w systemie nauczania zdalnego ze względu na ograniczony dostęp do Internetu lub ograniczenia techniczne lub na uwarunkowania psychofizyczne, nauczyciel powinien umożliwić uczniowi wykonanie tych zadań w sposób alternatywny
- h) W czasie pracy zdalnej nauczyciele ustalają oceny bieżące za wykonywane zadania, w szczególności za:
1. Odpowiedź ustną
  2. Udział w dyskusjach online, wypowiedzi na forum
  3. Systematyczność odsyłanych prac
  4. Staranność wykonanych zadań

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny Część 1 (klasa 1)

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
-------	---------------------	-------------------	-------------	--------------------	----------------

I. Źródła informacji geograficznej					
1.1. Metody pozyskiwania informacji geograficznych	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia źródła informacji geograficznej; – wskazuje źródła informacji geograficznej; – wie, na czym polega obserwacja w geografii. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – definiuje źródła informacji geograficznej; – opisuje źródła informacji geograficznej; – zna przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej; – umie ocenić przydatność źródeł informacji geograficznej; – potrafi wskazać konkretne metody obserwacji adekwatne do zamierzonych celów badań. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi zaplanować i przeprowadzić obserwacje w terenie; – interpretuje wyniki obserwacji wykonanych w terenie; – wyciąga wnioski z dokonanych w terenie obserwacji; – potrafi wykorzystać źródła wiedzy geograficznej adekwatnie do sytuacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje zastosowania wiedzy o źródłach informacji geograficznych w życiu; – potrafi samodzielnie znaleźć informacje dotyczące środowiska geograficznego miejscowości, w której mieszka lub jej najbliższej okolicy, analizuje je i ocenia ich przydatność; – samodzielnie projektuje prowadzenie obserwacji w terenie w zależności od założonych celów badań.
1.2. Metody prezentacji zjawisk w tabelach i na wykresach	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia wykres kołowy, liniowy i słupkowy, potrafi odczytać z nich dane; – potrafi odczytać dane przedstawione w tabeli. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie, w jakiej sytuacji stosuje się konkretne typy wykresów; – potrafi konstruować wykresy liniowy, słupkowy i kołowy na podstawie danych zamieszczonych w tabeli. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi interpretować dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów; – wskazuje wady i zalety prezentacji wyników za pomocą wykresów statystycznych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie projektuje tabele z danymi statystycznymi, wykonuje na ich podstawie wykresy; – wskazuje cele proponowanych przez siebie analiz statystycznych; – wyciąga wnioski z danych statystycznych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – interpretuje własne i źródłowe dane statystyczne przedstawione w postaci wykresów i tabel, wykonuje na ich podstawie dodatkowe obliczenia.
1.3. Metody prezentacji zjawisk na mapach	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna definicję mapy, typy skali, rozróżnia znaki umowne (kartograficzne) stosowane na mapach; – rozróżnia typy map. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje mapy; – potrafi wskazać metody prezentacji danych zjawisk na mapie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map; – umie czytać i interpretować treści różnych map. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi sam zaproponować sposób prezentacji danego zjawiska na mapie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyciąga wnioski z analizy danych przedstawionych na mapie i odnosi je do wiedzy z innych dziedzin geografii.

1.4. Czytanie i interpretacja mapy	Uczeń: – wie, co to jest mapa topograficzna; – odczytuje znaki topograficzne na mapie.	Uczeń: – orientuje mapę i wyznacza kierunki w terenie; – wskazuje zastosowanie zdjęć satelitarnych i lotniczych.	Uczeń: – umie posługiwać się mapą topograficzną w terenie; – umie interpretować treść zdjęć lotniczych i satelitarnych.	Uczeń: – potrafić określić na podstawie mapy odległość pomiędzy punktami oraz wysokość względną i bezwzględną terenu; – porównuje zdjęcia lotnicze i satelitarne i wskazuje na zmiany, które zaszły w danym terenie/ porównuje dwa tereny przedstawione na zdjęciach.	Uczeń: – potrafi zaplanować wycieczkę z godzinowym harmonogramem, uwzględnia prędkość pojazdów i marszu na drogach w terenie; – potrafi sam znaleźć w źródłach zdjęcia satelitarne i lotnicze danego terenu i zinterpretować je.
II Obserwacje astronomiczne					
2.1. Budowa Wszechświata. Galaktyki i gwiazdozbiory	Uczeń: – zna teorię Wielkiego Wybuchu; – wymienia elementy Wszechświata.	Uczeń: – opisuje teorię Wielkiego Wybuchu; – opisuje elementy Wszechświata.	Uczeń: – rozpoznaje rodzaje galaktyk; – zna odległości astronomiczne.	Uczeń: – opisuje rodzaje galaktyk; – porównuje odległości astronomiczne wyróżnione w różnych jednostkach.	Uczeń: – samodzielnie prowadzi obserwacje nieba i rejestruje zmiany położenia ciał niebieskich.
2.2. Ziemia w Układzie Słonecznym	Uczeń: – wskazuje elementy budowy Układu Słonecznego.	Uczeń: – charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego; – opisuje ciała niebieskie we Wszechświecie.	Uczeń: – porównuje Ziemię z innymi ciałami niebieskimi tworzącymi Układ Słoneczny.	Uczeń: – zna rozmieszczenie ciał niebieskich we Wszechświecie i rozumie ich wzajemne oddziaływanie.	Uczeń: – przygotowuje prezentację multimedialną na temat wybranej planety.
2.3. Ruch obiegowy i obrotowy Ziemi	Uczeń: – zna różnicę pomiędzy ruchem obrotowym a ruchem obiegowym Ziemi, potrafi wskazać czas trwania poszczególnych ruchów; – definiuje pojęcie roku zwrotnikowego; – wie, co to jest kalendarz	Uczeń: – zna cechy ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi; – porównuje kalendarz juliański i gregoriański.	Uczeń: – zna następstwa ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi.	Uczeń: – wyjaśnia zjawisko występowania pór roku; – potrafi wyjaśnić zjawisko dnia i nocy polarnej.	Uczeń:– potrafi wyjaśnić zróżnicowanie wysokości słońca w momencie górowania na różnych szerokościach geograficznych.

	gregoriański i juliański.				
III. Dynamika zjawisk atmosferycznych					
3.1 Rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcie atmosfery i podaje jej skład fizyko-chemiczny; – podaje, jak zmienia się temperatura powietrza w pionie; – wymienia typy opadów atmosferycznych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje pionowy przekrój przez atmosferę; – wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – charakteryzuje typy opadów atmosferycznych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje poszczególne części atmosfery – charakteryzuje czynniki wpływające na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi; – podaje przykłady miejsc na Ziemi o różnych amplitudach temperatur; – opisuje rozkład przestrzenny opadów na Ziemi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany przebiegu temperatury w poszczególnych warstwach atmosfery; – podaje przyczyny różnych amplitud temperatur na Ziemi; – wskazuje czynniki wpływające na rozkład przestrzenny opadów na Ziemi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyszukuje w dostępnych źródłach informacje dotyczące znaczenia poszczególnych składników atmosfery dla życia organizmów i przedstawia je; – wskazuje obszary o największych i najmniejszych amplitudach rocznych, określa przyczyny zróżnicowania amplitud na tych obszarach; – wyjaśnia, korzystając z mapy przedstawiającej rozkład opadów na świecie, prawidłowości między rozkładem opadów a rozmieszczeniem prądów morskich; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji miejsce na Ziemi, w którym zanotowano rekordową (niską lub wysoką) ilość opadów i wyjaśnia przyczynę tego zjawiska.
3.2. Mechanizm cyrkulacji atmosfery	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje definicję ciśnienia atmosferycznego i jego jednostkę; – zdaje sobie sprawę z różnic ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – rozumie pojęcie front atmosferyczny; – wymienia rodzaje frontów atmosferycznych; – wymienia główne typy mas powietrza. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi; – rozzróżnia podstawowe układy baryczne; – wymienia czynniki wpływające na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wskazuje na występowanie różnic w cyrkulacji powietrza w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia niż i wyż na schemacie; – opisuje wpływ różnych czynników na wartości ciśnienia atmosferycznego; – wyjaśnia przyczynę odmiennego rozkładu ciśnień w różnych miejscach na Ziemi; – opisuje różnice w cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi przedstawić graficznie niż i wyż; – wyjaśnia mechanizmy cyrkulacji powietrza w różnych miejscach Ziemi; – wskazuje zmiany pogody występujące w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych i je interpretuje; – zna zjawiska 	<p>Uczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie objaśnia warunki tworzenia się ciśnienia i cyrkulacji powietrza na wybranym obszarze.

		różnych miejscach Ziemi; – opisuje, w jaki sposób powstaje front.	– wyjaśnia mechanizm powstawania frontów ciepłych i chłodnych.	towarzyszące frontom atmosferycznym.	
3.3. Strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi	Uczeń: – definiuje pojęcie klimatu; – podaje czynniki wpływające na klimat; – wymienia strefy klimatyczne i typy klimatu na Ziemi.	Uczeń: – wskazuje rolę różnych czynników w kształtowaniu klimatu; – opisuje typy klimatów na Ziemi.	Uczeń: – wyjaśnia, co decyduje o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi; – podaje uwarunkowania cech klimatów strefowych i astrefowych.	Uczeń: – rozpoznaje strefy klimatyczne i typy klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych.	Uczeń: – charakteryzuje czynniki warunkujące klimat wybranego miejsca na Ziemi; – podaje, na podstawie różnych źródeł, cechy klimatu wybranego miejsca na Ziemi i określa klimatyczną i typ klimatu tego miejsca.
IV. Dynamika procesów hydrologicznych					
4.1. Zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi	Uczeń: – zna pojęcie <i>hydrosfera</i> ; – wymienia zasoby wodne hydrosfery.	Uczeń: – opisuje zasoby wodne na Ziemi.	Uczeń – wyjaśnia zróżnicowanie i wielkości zasobów wodnych na Ziemi.	Uczeń: – porównuje zasoby wodne w różnych miejscach na świecie, określa ich przyczyny i skutki.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zasobów wodnych w najbliższej okolicy.
4.2. Oceany i morza	Uczeń: – rozróżnia pojęcie <i>oceanu, morza</i> ; – wymienia oceany na Ziemi i określa ich lokalizację na mapie; – wyjaśnia, co to są prądy morskie; – wymienia typy prądów morskich.	Uczeń: – na podstawie danych źródłowych charakteryzuje cechy fizykochemiczne oceanów; – charakteryzuje typy prądów morskich; – opisuje możliwy wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka.	Uczeń – porównuje parametry fizykochemiczne mórz i oceanów; – podaje przyczyny powstawania prądów morskich.	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny różnic parametrów mórz i oceanów; – na podstawie mapy opisuje mechanizm krążenia prądów morskich w oceanach; – rozumie wpływ prądów morskich na klimat.	Uczeń: – na podstawie dostępnych źródeł przygotowuje informacje o prądach morskich i ich wpływie na klimat w wybranym miejscu na Ziemi.
4.3. Zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	Uczeń: – wymienia elementy sieci rzecznej.	Uczeń: – charakteryzuje elementy sieci rzecznej.	Uczeń – wskazuje na mapie zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie; – wskazuje sieci rzeczne na Ziemi/	Uczeń: – korzystając z różnych źródeł, charakteryzuje zlewiska oceanów i obszary bezodpływowe na świecie.	Uczeń: – porównuje sieci rzeczne różnych kontynentów.
4.4. Lodowce i ich rozmieszczenie	Uczeń: – definiuje	Uczeń: – wymienia warunki	Uczeń – wskazuje na mapie	Uczeń: – wyjaśnia, jak powstają	Uczeń: – wyszukuje informacji na temat

	pojęci <i>lodowiec, wieczna zmarzlina</i> ; – klasyfikuje lodowce; – wymienia przyczyny zanikania pokrywy lodowcowej na świecie.	sprzyjające tworzeniu się lodowców; – opisuje typy lodowców; – wskazuje, gdzie na świecie obserwuje się zanikanie lodowców.	obszary występowania lodowców; – wyjaśnia mechanizm zanikania pokrywy lodowcowej.	lodowce; – podaje, jaki wpływ na gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową ma proces zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych.	wybranego lodowca na świecie, podaje jego cechy charakterystyczne i sposób powstania; – wyszukuje w dostępnych źródłach internetowych informacje na temat tego, jak mogłaby wyglądać Grenlandia i życie na niej, gdyby lądolód grenlandzki całkowicie się stopił.
V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych					
5.1. Budowa wnętrza Ziemi i tektonika płyt litosfery	Uczeń: – wymienia warstwy skorupy ziemskiej; – wymienia zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – opisuje warstwy skorupy ziemskiej; – opisuje zjawiska i procesy występujące na powierzchni Ziemi związane z jej wewnętrzną budową.	Uczeń: – wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych.	Uczeń: – wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstanie głównych struktur tektonicznych i ukształtowanie powierzchni Ziemi na wybranych przykładach – wyjaśnia mechanizm spreadingu, subdukcji i kolizji.	Uczeń: – podaje przykłady stref spreadingu, subdukcji i kolizji na podstawie ryciny przedstawiającej tektonikę płyt.
5.2. Podział i geneza skał oraz ich gospodarcze zastosowanie	Uczeń: – wymienia rodzaje skał; – wyróżnia główne minerały skałotwórcze.	Uczeń: – opisuje rodzaje skał; – przedstawia gospodarcze zastosowania skał; – klasyfikuje skały.	Uczeń: – przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i metamorficznych.	Uczeń: – rozpoznaje wybrane rodzaje skał, także podczas lekcji w terenie; – rozpoznaje skały wykorzystywane w budownictwie w najbliższej okolicy.	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, z jakich skał są zbudowane Tatry lub inne wybrane góry; – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji na temat wykorzystania w gospodarce wybranego surowca skalnego.
5.3. Wulkanizm, trzęsienia ziemi i ruchy górotwórcze	Uczeń: – wymienia główne procesy wewnętrzne	Uczeń: – wyjaśnia przebieg głównych procesów	Uczeń: – wskazuje lokalizację wulkanów na Ziemi;	Uczeń: – opisuje prawidłowości	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat zjawisk wulkanicznych na świecie,

	<p>prowadzące do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi);</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział wulkanów; – wie, na czym polega trzęsienie ziemi; – wymienia typy genetyczne gór. 	<p>wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, trzęsienia ziemi);</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje budowę wulkanów; – opisuje typy genetyczne gór. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje regiony występowania trzęsień ziemi; – opisuje skutki trzęsień ziemi; – opisuje przebieg procesów górotwórczych. 	<p>w rozmieszczeniu zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi.</p>	<p>uwzględnia w niej przykłady różnych rodzajów wulkanów oraz omawia największe erupcje;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia różnice w powstawaniu różnych typów genetycznych gór.
<p>5.4. Zewnętrzne procesy modelujące powierzchnię Ziemi – erozja, transport, akumulacja i wietrzenie</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – wymienia zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja); – charakteryzuje rodzaje wietrzenia fizycznego i chemicznego, krasowienia. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegają procesy wietrzenia, w szczególności procesy wietrzenia fizycznego, biologicznego i chemicznego, krasowienia; – opisuje produkty i formy powstałe w wyniku procesów wietrzenia. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje formy powstałe w wyniku wietrzenia i podaje mechanizm wietrzenia. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację dotyczącą form wietrzenia znajdujących się w okolicy lub tworzy prezentację na temat wybranej jaskini krasowej w Polsce lub na świecie, omawia w prezentacji formy naciekowe, które powstały w tej jaskini.
<p>5.5. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących, lodowców oraz wiatru</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje erozji wywołanej wodami płynącymi, wiatrem i działalnością lodowców; – wymienia typy rzeźby polodowcowej, typy wybrzeży. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje skutki rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru oraz wód płynących. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać wybrane formy powstałe w wyniku działalności lodowców górskich, lądolodu, wiatru, wód płynących; – wyjaśnia, dlaczego konkretne formy morfologiczne powstały w wyniku działania danego procesu egzogogenicznego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację np. na temat rzeźbotwórczej działalności: <ul style="list-style-type: none"> a) lodowców górskich w Alpach, b) wiatru na przykładzie Sahary.
<p>VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie</p>					
<p>6.1. Typy genetyczne gleb w Polsce.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne typy gleb strefowych i niestrefowych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia rozmieszczenie typów gleb w Polsce. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia przydatność rolniczą wybranych typów gleb w Polsce. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przygotowuje prezentację na temat gleb o dużej przydatności rolniczej, uwzględnia obszary występowania tych gleb, charakterystykę ich

					profilu oraz główne uprawy rolne.
6.2. Strefowość roślinna na Ziemi	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – wymienia strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie szaty roślinnej na Ziemi; – charakteryzuje strefy roślinności na Ziemi.	Uczeń: – opisuje strefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego (w zależności od szerokości geograficznej i wysokości n.p.m.).	Uczeń: – wykazuje zależność między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym.	Uczeń: – przygotowuje prezentację na temat wpływu działalności człowieka na rozmieszczenie roślinności na wybranych przykładach; – omawia czynniki wpływające na piętrowość roślinną w wybranym masywie górskim na świecie; – porównuje piętra roślinności w Tatrach i w Alpach.
VII. Środowisko przyrodnicze Polski					
7.1. Regiony fizyczno-geograficzne Polski	Uczeń: – potrafi wymienić i wskazać na mapie wybrane regiony fizyczno-geograficzne Polski,	Uczeń: – potrafi omówić cechy środowiska przyrodniczego regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – zna kryteria podziału na regiony fizyczno-geograficzne Polski i potrafi wymienić poszczególne elementy tego podziału.	Uczeń: – potrafi określić charakterystyczne cechy wybranych regionów fizyczno-geograficznych Polski.	Uczeń: – potrafi określić czynniki kształtujące typy krajobrazu występujące w wybranych regionach fizyczno-geograficznych Polski.
7.2. Surowce mineralne Polski	Uczeń: – wie, jakie surowce mineralne występują na obszarze Polski i do czego są wykorzystywane.	Uczeń: – na podstawie mapy fizyczno-geograficznej Polski potrafi wskazać rozmieszczenie najważniejszych surowców mineralnych.	Uczeń: – określa znaczenie gospodarcze poszczególnych rodzajów surowców mineralnych.	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych uczeń potrafi ocenić zasoby surowców energetycznych w Polsce i obliczyć udział w wydobyciu światowym.	Uczeń: – potrafi określić wpływ budowy geologicznej Polski na rozmieszczenie surowców mineralnych.
7.3. Klimat Polski	Uczeń: potrafi wymienić czynniki kształtujące klimat w Polsce.	Uczeń: – potrafi omówić cechy charakterystyczne dla klimatu regionu, w którym mieszka.	Uczeń: – potrafi omówić zróżnicowanie średnich temperatur stycznia i lipca oraz sum rocznych opadów na obszarze Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – potrafi wskazać cechy klimatu morskiego i kontynentalnego na obszarze Polski na przykładzie zamieszczonych w treści lekcji klimatogramów.	Uczeń: – potrafi wyjaśnić, na czym polega przejściowość klimatu w Polsce.
7.4. Sieć wodna Polski	Uczeń: – wymienia elementy sieci wodnej Polski.	Uczeń: – omawia przyczyny powstawania powodzi i wskazuje działania przyczyniające się do zmniejszenia zagrożenia powodzią.	Uczeń: – omawia cechy charakterystyczne jednego z elementów sieci wodnej Polski na podstawie map tematycznych.	Uczeń: – identyfikuje obszary deficytowe wody w Polsce i wymienia sposoby racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi.	Uczeń: – potrafi omówić jeden z elementów sieci wodnej Polski w formie prezentacji multimedialnej.

7.5. Formy ochrony przyrody	Uczeń: – wymienia i definiuje formy ochrony przyrody w Polsce.	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia środowiska w regionie, w którym mieszka.	Uczeń: – omawia stan zanieczyszczenia powietrza i wód Polski na podstawie danych statystycznych.	Uczeń: – potrafi wskazać działania zmierzające do poprawy jakości środowiska w Polsce i uzasadniania konieczność ich stosowania.	Uczeń: – omawia najważniejsze cechy wybranego parku narodowego Polski w formie prezentacji multimedialnej.
-----------------------------	---	---	---	---	---

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny Część 2 (klasa 2)

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
I. Rozwój społeczno-gospodarczy świata					
1.1. Podział polityczny świata	Uczeń: – definiuje pojęcie „państwo” i wymienia jego cechy – podaje liczbę państw na świecie w zależności od różnych kryteriów	Uczeń: – wymienia zmiany na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń – wyjaśnia, od czego zależy wybór stolicy państwa – określa przyczyny zmian na mapie politycznej świata po 1989 r.	Uczeń: – porównuje zmiany na mapie politycznej Europy w ciągu ostatnich 60 lat i wskazuje ich przyczyny	Uczeń: – na wybranym przykładzie wskazuje przyczyny tworzenia nowych państw w Europie i na świecie
1.2. Procesy integracji politycznej i gospodarczej na świecie. Unia Europejska	Uczeń: – wymienia instytucje UE – wymienia regionalne ugrupowania gospodarcze – wymienia struktury ONZ	Uczeń: – charakteryzuje instytucje UE i podaje ich strukturę – zna etapy rozszerzania UE – charakteryzuje regionalne ugrupowania gospodarcze oraz struktury ONZ – rozumie rolę NATO w świecie	Uczeń: – podaje konsekwencje integracji europejskiej – zna zasady funkcjonowania NATO	Uczeń: – wskazuje przykłady negatywnego wpływu Brexitu na Unię Europejską – podaje, w jaki sposób internet przyczynił się do rozwoju procesów globalizacyjnych	Uczeń: – podaje pozytywne i negatywne skutki globalizacji dla swojego regionu zamieszkania – pozyskuje informacje na temat wybranego regionalnego ugrupowania integracyjnego na świecie
1.3. Współczesne konflikty zbrojne	Uczeń: – wymienia współczesne konflikty zbrojne – zna pojęcie „terroryzm”	Uczeń: – potrafi wskazać na mapie państwa biorące udział we współczesnych	Uczeń: – omawia sposoby zapobiegania konfliktom zbrojnym i atakom	Uczeń: – na przykładzie wybranych konfliktów zbrojnych wskazuje ich	Uczeń: – podaje przykłady wpływu zasobów środowiska przyrodniczego, w tym zasobów wodnych, położenia

		konfliktach zbrojnych – wskazuje na mapie miejsca, w których doszło do największych ataków terrorystycznych	terrorystycznym	przyczyny, przebieg i konsekwencje	geograficznego i surowców mineralnych na powstawanie konfliktów zbrojnych
1.4. Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata	Uczeń: – wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego świata	Uczeń: – charakteryzuje mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego świata – podaje podział państw według rozwoju społeczno-gospodarczego	Uczeń: – podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – omawia możliwości zmniejszenia dystansu dzielącego państwa biedne od zamożnych	Uczeń: – charakteryzuje dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – porównuje kartogramy przedstawiające zróżnicowanie PKB na osobę, wartość wskaźnika HDI oraz wskaźnika wielowymiarowego ubóstwa – ocenia, czy istnieją różnice w rozmieszczeniu wartości powyższych wskaźników	Uczeń: – na wybranych przykładach państw z grupy wysoko rozwiniętych i państw z grupy najsłabiej rozwiniętych określa przyczyny, dla których znalazły się one w odmiennych grupach – potrafi znaleźć w internecie lub „Roczniku Statystycznym” wybrane wskaźniki świadczące o niedorozwoju społeczno-gospodarczym wybranych państw
II. Rozwój demograficzny ludności					
2.1. Rozmieszczenie ludności na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności – wskazuje przykłady obszarów o małej i dużej gęstości zaludnienia	Uczeń: – opisuje wpływ różnych czynników na rozmieszczenie ludności – wskazuje obszary o różnej gęstości zaludnienia na świecie – na podstawie danych statystycznych oblicza gęstość zaludnienia na danym obszarze	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny występowania konkretnego zaludnienia w danym miejscu na świecie	Uczeń: – wyjaśnia zróżnicowanie w rozmieszczeniu ludności na danym kontynencie	Uczeń: – na wybranym przykładzie omawia negatywne skutki nadmiernego zagęszczenia ludności
2.2. Dynamika zaludnienia i ruch	Uczeń: – wymienia czynniki	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny	Uczeń: – na podstawie danych	Uczeń: – omawia czynniki	Uczeń: – na podstawie informacji z

naturalny ludności	wpływające na wzrost liczby ludności na świecie w ubiegłych wiekach	wzrostu ludności na świecie w ubiegłych wiekach – określa przyczyny wzrostu umieralności w różnych rejonach świata	statystycznych charakteryzuje dynamikę rozwoju ludności w regionach świata według rozwoju społeczno-ekonomicznego	wpływające na niski przyrost naturalny w Europie oraz na wysoki przyrost naturalny w państwach słabo rozwiniętych – oblicza przyrost rzeczywisty ludności na podstawie wzoru i danych statystycznych – na podstawie danych statystycznych określa przestrzenne różnicowanie współczynnika urodzeń, współczynnika zgonów i współczynnika przyrostu naturalnego	internetu, np. World Population Prospects (https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/) podaje przykłady państw na świecie, w których do 2050 r. liczba ludności się zmniejszy – podaje przyczyny spadku zaludnienia określonych wyżej państw
2.3. Migracje ludności	Uczeń: – definiuje pojęcie „migracja” i podaje jej rodzaje	Uczeń: – wymienia przyczyny migracji	Uczeń: – charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji – wyjaśnia różnice między uchodźcą a imigrantem – wskazuje na mapie świata przedstawiającej zróżnicowanie przestrzenne salda migracji obszary imigracyjne i emigracyjne	Uczeń: – omawia trudności, jakie spotykają imigrantów w nowym miejscu zamieszkania – wskazuje, jakie czynniki wpływają na atrakcyjność obszarów imigracyjnych	Uczeń: – na podstawie informacji z internetu i innych źródeł wyszukuje wiadomości na temat liczby emigrantów i uchodźców, którzy przybyli do Europy w ostatnich latach – omawia przyczyny ich przyjazdów
2.4. Struktura narodowościowa ludności	Uczeń: – wymienia trzy główne odmiany ludzkie – zna pojęcia „grupa etniczna” i „naród”	Uczeń: – podaje przykłady dyskryminacji rasowej	Uczeń: – opisuje strukturę narodowościową UE	Uczeń: – podaje przykłady przeciwdziałania dyskryminacji rasowej i podobnym form nietolerancji na świecie	Uczeń: – na podstawie różnych, aktualnych źródeł charakteryzuje migracje polityczne na przykładzie wybranego regionu świata, np. objętego obecnie konfliktem
2.5. Struktura wieku i proces starzenia się ludności	Uczeń: – zna kryteria podziału ludności – zna pojęcia „siła	Uczeń: – wymienia przyczyny starzenia się ludności – wymienia konsekwencje	Uczeń: – opisuje przyczyny i skutki starzenia się ludności	Uczeń: – oblicza współczynnik feminizacji na podstawie wzoru i danych	Uczeń: – w internecie i innych źródłach wiedzy wyszukuje informacje dotyczące wybranego problemu

	robocza” i „depresja urodzeniowa”	procesu starzenia się ludności		statystycznych – wyjaśnia przyczyny różnic współczynników feminizacji w różnych rejonach świata	demograficznego w wybranym regionie świata – opisuje wybrany problem demograficzny i przedstawia jego istotę – proponuje sposoby rozwiązania powyższego problemu
2.6. Struktura wykształcenia ludności	Uczeń: – zna pojęcie „analfabetyzm” i różne poziomy wykształcenia	Uczeń: – na podstawie danych analizuje poziom analfabetyzmu i czasu nauki na świecie oraz ich wpływ na zarobki	Uczeń: – podaje przyczyny wysokiego analfabetyzmu w państwach słabo rozwiniętych – wskazuje na mapie świata państwa o największym poziomie analfabetyzmu na świecie	Uczeń: – wymienia przykłady działań, dzięki którym można zmniejszyć analfabetyzm	Uczeń: – podaje, w jaki sposób wykształcenie społeczeństwa może wpływać na gospodarkę
2.7. Urbanizacja w Polsce i na świecie	Uczeń: – zna pojęcie „urbanizacja” i wymienia typy urbanizacji – zna pojęcie „aglomeracja” i wymienia jej typy	Uczeń: – charakteryzuje typy urbanizacji – opisuje, jak powstały miasta – zna pojęcie „współczynnik urbanizacji” – charakteryzuje typy aglomeracji	Uczeń: – charakteryzuje rozmieszczenie ludności miejskiej wg regionu zamieszkania – na podstawie danych opisuje różnice we współczynniku urbanizacji w różnych regionach świata – wymienia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – wyjaśnia różnice między rozwojem miast w państwach wysoko i słabo rozwiniętych – wyjaśnia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji	Uczeń: – na wybranych przykładach omawia problemy wielkich miast i wskazuje możliwości ich rozwiązania
2.8. Czynniki rozwoju obszarów wiejskich	Uczeń: – z na pojęcia: „urbanizacja wsi”, „depopulacja”, „agroturystyka”, „deforestacja”	Uczeń: – wymienia pozytywne i negatywne aspekty urbanizacji wsi – wymienia czynniki wpływające na depopulację wsi – opisuje zmiany w krajobrazie wsi spowodowane urbanizacją	Uczeń: – charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty urbanizacji wsi – opisuje przemiany wsi w UE	Uczeń: – wskazuje współczesne przemiany obszarów wiejskich i podaje skutki tych przemian	Uczeń: – zbiera informacje na temat tego, w jaki sposób zmieniła się wieś w jego regionie lub województwie w ciągu ostatnich 50 lat – porównuje przemiany tej wsi z typami przemian opisanymi na lekcji
III. Współczesne kierunki rozwoju gospodarczego w Polsce i na świecie					
3.1. Zmiana roli sektorów gospodarki. Rolnictwo,	Uczeń: – wymienia i opisuje	Uczeń: – na podstawie danych	Uczeń: – wymienia przyczyny	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny	Uczeń: – wskazuje i omawia czynniki

przemysł i usługi	sektory gospodarki – wymienia trzy przyczyny spadku zatrudnienia w rolnictwie w państwach wysoko rozwiniętych	statystycznych wymienia przykłady państw o wysokim zatrudnieniu w rolnictwie, przemyśle i usługach	zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	zmian roli sektorów gospodarki w państwach o różnym poziomie rozwoju	wpływające na wysoki udział danych sektorów gospodarki w wybranym państwie
3.2. Procesy globalizacji i konsumpcjonizm	Uczeń: – definiuje pojęcia „globalizacja”, „konsumpcjonizm” i „pracoholizm”	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny globalizacji oraz konsumpcjonizmu	Uczeń: – wymienia i charakteryzuje przykłady procesów globalizacyjnych	Uczeń: – określa wpływ globalizacji na rozwój regionalny i lokalny – wymienia pozytywne i negatywne aspekty globalizacji	Uczeń – przedstawia sposoby zapobiegania zjawiskom konsumpcjonizmu i pracoholizmu – określa rolę internetu w rozwoju globalizacji
3.3. Rozwój gospodarczy Polski	Uczeń: – opisuje główne etapy rozwoju gospodarczego Polski	Uczeń: – wymienia i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki transformacji społeczno-gospodarczej, która dokonała się w Polsce w latach 90. XX w.	Uczeń: – charakteryzuje rynek pracy w Polsce – oblicza współczynnik aktywności zawodowej	Uczeń: – wskazuje możliwości zmniejszenia bezrobocia w województwach, w których jest ono najwyższe	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje wskaźniki ukazujące rozwój gospodarczy Polski po przystąpieniu do Unii Europejskiej (np. PKB, produkcja rolnicza, przemysłowa, dostęp do internetu) – określa kierunki zmian (wzrost, spadek, stagnacja) – omawia sytuację na rynku pracy w regionie, w którym mieszka (poziom bezrobocia, oferty pracy, możliwości zatrudnienia)
3.4. Gospodarka oparta na wiedzy i kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – zna pojęcia: gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne – wymienia nowoczesne technologie	Uczeń: – wymienia cechy gospodarki opartej na wiedzy – podaje korzystne czynniki dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy – wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego oraz czynniki wpływające na jego rozwój	Uczeń: – charakteryzuje zagrożenia społeczeństwa informacyjnego	Uczeń: – wyjaśnia, jak zapobiegać zagrożeniom wynikającym z życia w społeczeństwie informacyjnym	Uczeń: – omawia, korzystając z danych statystycznych, dostęp ludności w poszczególnych państwach do internetu – wymienia regiony o wysokim, średnim i niskim dostępie do internetu oraz uzasadnia, od czego zależy ta dostępność
3.5. Kapitał ludzki	Uczeń: – definiuje pojęcie	Uczeń: – wymienia czynniki	Uczeń: – zna mierniki kapitału	Uczeń: – na podstawie	Uczeń: – podaje przykłady, w jaki sposób

	„kapitał ludzki”	zwiększające i ograniczające kapitał ludzki	ludzkiego	przedstawionych wykresów i danych statystycznych – określa wpływ kapitału ludzkiego na rozwój gospodarczy	mobilność na rynku pracy może przyczynić się do zwiększenia zasobów kapitału ludzkiego
IV. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo					
4.1. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa	Uczeń: – wie, czym zajmuje się rolnictwo	Uczeń: – wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń – opisuje czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki wpływające na rozwój produkcji rolniczej	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wymienia regiony świata o najlepszej przydatności rolniczej gleb	Uczeń: – określa, jak zwiększyć przydatność obszarów bardzo suchych i bardzo wilgotnych (mało przydatnych dla rolnictwa)
4.2. Główne uprawy roślinne i chów zwierząt na świecie	Uczeń: – klasyfikuje rośliny uprawne i wymienia ich przykłady – wymienia rośliny, z których są produkowane używki – wymienia produkty pochodzenia zwierzęcego	Uczeń: – wymienia główne obszary uprawy różnych zbóż, roślin bulwiastych, oleistych, cukrodajnych, włóknistych, kauczukodajnych na świecie – wymienia miejsca uprawy używek – wymienia miejsca uprawy owoców i warzyw – wymienia czynniki wpływające na chów zwierząt w różnych częściach świata – wymienia główne miejsca chowu zwierząt gospodarskich na świecie	Uczeń: – wskazuje, jakie zboża są podstawą żywienia w różnych regionach świata – omawia zależność chowu wybranych zwierząt gospodarskich na świecie od czynników przyrodniczych, kulturowych i ekonomicznych	Uczeń: – na podstawie atlasu geograficznego lub danych statystycznych wyjaśnia na wybranych przykładach, jakie czynniki wpłynęły na wysoki udział użytków rolnych, gruntów ornych oraz użytków zielonych różnych państwach – sprawdza w roczniku statystycznym lub w internecie, w których państwach spożywa się najczęściej herbaty i kawy (na mieszkańca) i czy to są te same państwa, w których uprawy tych roślin są największe	Uczeń: – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o miejscu hodowli jedwabników, mułów, osłów, jaków, lam i reniferów oraz wyjaśnia, w jakim celu hoduje się te zwierzęta – podaje, jakie rośliny uprawia się w jego regionie zamieszkania (województwie) i na jakich glebach
4.3. Lesistość i gospodarka leśna	Uczeń: – zna pojęcie „lesistość” – wymienia funkcje lasu	Uczeń: – opisuje dynamikę zmian obszarów leśnych – podaje zagrożenia lesistości	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych podaje, które państwa mają największą powierzchnię lasów, a które najmniejszą – wyjaśnia, od czego zależy poziom lesistości	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady rabunkowej gospodarki leśnej – oblicza powierzchnię lasów na mieszkańca w różnych państwach	Uczeń: – przedstawia propozycje racjonalnej gospodarki leśnej, aby zapobiec zmniejszaniu się powierzchni lasów
4.4. Rybołówstwo i	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń	Uczeń:	Uczeń:

eksploatacja zasobów morskich	– wymienia cechy gospodarki morskiej	– charakteryzuje cechy gospodarki morskiej i jej zagrożenia	– na podstawie danych statystycznych określa obszary o dużym i małym spożyciu ryb i innych stworzeń morskich na 1 mieszkańca	– wyjaśnia przyczyny różnic między w spożyciu ryb w różnych państwach	– podaje przykłady zagrożeń nadmiernej eksploatacji zasobów morskich na podstawie dostępnych źródeł informacji – wyszukuje w dostępnych źródłach informacji jak gospodarczo wykorzystuje się organizmy morskie (rośliny i zwierzęta) – poza celami konsumpcyjnymi
V. Przemysł i budownictwo					
5.1. Czynniki lokalizacji przemysłu	Uczeń: – podaje definicję przemysłu oraz wymienia jego gałęzie	Uczeń: – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki jego lokalizacji	Uczeń: – określa, jakie czynniki lokalizacji są najważniejsze dla następujących wybranych zakładów, np. huty miedzi, zakładów przemysłu papierniczego, przemysłu samochodowego, cukrowni	Uczeń: – przedstawia zakład przemysłowy funkcjonujący w sąsiedztwie miejsca jego zamieszkania lub nauki – na podstawie dostępnych źródeł informacji omawia funkcjonowanie położonej w jego regionie specjalnej strefy ekonomicznej
5.2. Przemysł tradycyjny i przemysł wysokich technologii	Uczeń: – wymienia cechy przemysłu wysokiej technologii – wymienia formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – opisuje formy przestrzenne przemysłu wysokiej technologii – podaje przykłady lokalizacji przemysłu wysokiej technologii	Uczeń: – porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu wysokich technologii na przykładach, np. hutnictwa żelaza i przemysłu elektronicznego	Uczeń: – wyszukuje informacje o wybranych obszarach wysokich technologii, przedstawia ich najważniejsze cechy: lokalizację, profil produkcji, zaplecze naukowo-badawcze – wyszukuje informacje o parkach technologicznych lub naukowych występujących w Polsce	Uczeń: – wymień gałęzie przemysłu wysokich technologii występujące w jego regionie – omawia perspektywy rozwoju technopolii w Polsce, np. na przykładzie Doliny Lotniczej (www.dolinalotnicza.pl)
5.3. Procesy deindustrializacji i reindustrializacji	Uczeń: – wymienia elementy współczesnych przemian w przemyśle	Uczeń: – opisuje pojęcia „deindustrializacja” i „reindustrializacja”	Uczeń: – wyjaśnij różnice pomiędzy reindustrializacją a deindustrializacją	Uczeń: – omawia różnice w krajobrazie między tradycyjnym a współczesnym	Uczeń: – przedstawia, jak przebiegał proces deindustrializacji w Polsce

				przemysłem	
5.4. Rola budownictwa w gospodarce Polski	Uczeń: – opisuje, czym zajmuje się budownictwo	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie ładu w budownictwie	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w budownictwie należy dostosować styl do danego krajobrazu i regionu	Uczeń: – omawia wpływ rozwoju budownictwa mieszkaniowego na inne sektory gospodarki – wymień ważniejsze inwestycje budowlane w swojej okolicy i podaje, w jaki sposób wpłyną one na życie miejscowości lub całej okolicy	Uczeń: – na podstawie różnych źródeł informacji podaje przykłady największych inwestycji budowlanych w Polsce w dziedzinie infrastruktury
5.5. Surowce energetyczne na świecie. Produkcja energii elektrycznej i zmiany w strukturze jej zużycia	Uczeń: – wymienia odnawialne źródła energii – podaje przykłady odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii	Uczeń: – wymienia rejony występowaniu ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla kamiennego i brunatnego – charakteryzuje wybrane źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze wykorzystania surowców energetycznych – na podstawie danych statystycznych porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle innych państw	Uczeń: – wskazuje bariery rozwoju elektrowni wykorzystujących alternatywne źródła energii – wymienia pozytywne i negatywne aspekty produkcji energii w elektrowni jądrowej	Uczeń: – uzasadnia stwierdzenie, że „ropa rządzi światem” – omawia wpływ produkcji energii elektrycznej z różnych źródeł na środowisko przyrodnicze
VI. Rola usług we współczesnej gospodarce					
6.1. Zróżnicowanie i znaczenie sektora usług w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia rodzaje usług i klasyfikuje je wg kategorii – zna pojęcie dochodu narodowego	Uczeń: – wymienia etapy rozwoju usług w państwach słabo rozwiniętych, rozwijających się i wysoko rozwiniętych	Uczeń: – opisuje funkcje usług – wyjaśnia, dlaczego usługi odgrywają ważną rolę we współczesnej gospodarce	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych wskazuje regiony o wysokim i niskim odsetku usług w PKB oraz wyjaśnia przyczyny takiego zróżnicowania – na podstawie danych statystycznych przedstawiających strukturę usług w różnych państwach określa, co jest przyczyną zróżnicowania między państwami Europy Wschodniej i Zachodniej	Uczeń: – wyjaśnia, dlaczego w państwach poindustrialnych zapotrzebowanie na usługi transportowe jest mniejsze niż w państwach industrialnych, natomiast wzrasta zapotrzebowanie na usługi komunikacyjne

6.2. Rodzaje transportu i ich uwarunkowania rozwoju w Polsce	Uczeń: – wymienia rodzaje transportu	Uczeń: – charakteryzuje rodzaje transportu	Uczeń: – przedstawia zalety i wady transportu lądowego, wodnego i powietrznego	Uczeń: – na podstawie danych statystycznych określa zróżnicowanie transportu i jego typów na świecie i wyjaśnia przyczyny tych różnic	Uczeń: – proponuje działania, jakie należy podjąć, aby usprawnić transport kolejowy i drogowy w Polsce
6.3. Rozwój turystyki w Polsce i na świecie	Uczeń: – wymienia czynniki wpływające na rozwój turystyki	Uczeń: – opisuje społeczno-gospodarcze znaczenie turystyki	Uczeń: – charakteryzuje zagospodarowanie turystyczne na wybranych przykładach	Uczeń: – opisuje kierunki krajowej turystyki i wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w tych regionach	Uczeń: – przedstawia atrakcje turystyczne wybranego zagranicznego regionu chętnie odwiedzanego przez polskich turystów

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny Część 3 (klasa 3)

Temat	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
I. Społeczeństwo i gospodarka Polski					
1.1. Stan i rozmieszczenie ludności Polski	– rozumie pojęcie <i>gęstość zaludnienia</i> , – wskazuje na mapie Polski co najmniej po dwa regiony o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia.	– podaje co najmniej trzy czynniki decydujące o dużej i małej gęstości zaludnienia.	– potrafi obliczyć gęstość zaludnienia, – wyjaśnia na co najmniej czterech przykładach, od czego zależy rozmieszczenie ludności Polski.	– porównuje regiony o różnej gęstości zaludnienia i wskazuje przyczyny tych różnic.	– potrafi wskazać zmiany gęstości zaludnienia w kontekście historycznym na wybranych przykładach regionów Polski.
1.2. Dynamika zaludnienia i ruch naturalny ludności Polski	– podaje co najmniej dwa czynniki wpływające na zmiany liczby ludności po II wojnie światowej, – zna pojęcia <i>przyrost naturalny</i> i <i>przyrost rzeczywisty</i> .	– potrafi wskazać na mapie województwa o dużym i małym przyroście naturalnym, – opisuje zmiany liczby urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na podstawie wykresu.	– podaje przyczyny zmian liczby ludności Polski po 1990 r., – wyjaśnia, czym jest przyrost rzeczywisty ludności, – analizuje zmiany współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmiany liczby kobiet w wieku prokreacyjnym,	– udowadnia, że model rodziny ma wpływ na zmiany liczby ludności Polski, – wyjaśnia związek między zmianami współczynnika przyrostu naturalnego oraz zmianami liczby kobiet w wieku prokreacyjnym, – analizuje zróżnicowanie	– wyjaśnia związek między przyrostem rzeczywistym ludności Polski a jej poziomem rozwoju gospodarczego, – analizuje zjawisko depopulacji w powiązaniu z migracjami.

			– wyjaśnia pojęcie <i>depopulacja</i> .	przestrzenne przyrostu rzeczywistego Polski.	
1.3. Migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności Polski	– rozumie pojęcie <i>migracja</i> i podaje co najmniej dwa przykłady migracji Polaków.	– charakteryzuje migracje wewnętrzne i zewnętrzne Polaków, – podaje co najmniej trzy przyczyny migracji zewnętrznych Polaków, – rozumie pojęcia <i>imigracja</i> i <i>emigracja</i>.	– omawia zróżnicowanie przestrzenne salda migracji wewnętrznych Polaków na podstawie kartogramu, – wymienia co najmniej cztery kierunki migracji zewnętrznych Polaków.	– podaje skutki migracji wewnętrznych i zewnętrznych dla Polski, uwzględnia migrantów, którzy przybyli do Polski, – analizuje kierunki migracji Polaków w kontekście atrakcyjności wybieranych krajów.	– wyszukuje wiadomości z dostępnych źródeł na temat liczby migrantów i uchodźców, którzy przybyli do Polski w ostatnich latach, – podaje przyczyny ich przyjazdów.
1.4. Struktura demograficzna ludności Polski	– potrafi odczytać dane z piramidy wieku i płci ludności Polski, – wymienia co najmniej dwie cechy charakterystyczne dla wieku i płci społeczeństwa polskiego, – wymienia co najmniej dwie konsekwencje starzenia się ludności Polski.	– potrafi omówić piramidę wieku i płci ludności Polski z uwzględnieniem okresów wyżów i niżów demograficznych, – dzieli ludność według ekonomicznych grup wieku, – zna tendencję przeciętnej długości trwania życia w Polsce.	– analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski, – poprawnie odczytuje z kartogramów regiony o dużym i małym udziale ludności podzielonej według grup ekonomicznych, – zna indeks starości demograficznej dla Polski.	– wyjaśnia przyczyny powojennego wyżu demograficznego oraz potrafi powiązać z nim echo wyżu demograficznego, – analizuje strukturę płci ludności polski z uwzględnieniem współczynnika feminizacji.	– wyjaśnia przyczyny nierównego rozmieszczenia ludności według grup ekonomicznych, – analizuje współczynnik feminizacji dla różnych obszarów Polski.
1.5. Rynek pracy w Polsce	– zna strukturę zatrudnienia w Polsce, – rozumie pojęcia <i>restrukturyzacja</i> i <i>reprywatyzacja</i> .	– wskazuje na mapie województwa o największej i najmniejszej stopie bezrobocia, – podaje co najmniej trzy przyczyny bezrobocia w Polsce.	– wskazuje tendencje zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce, – zna mierniki zróżnicowania rynku pracy i potrafi je scharakteryzować, – podaje co najmniej dwa skutki bezrobocia.	– wskazuje związki między procesami zachodzącymi w polskiej gospodarce a rynkiem pracy, – wyjaśnia regionalne zróżnicowanie stopy bezrobocia, – podaje przykłady wpływu integracji europejskiej i globalizacji na rynek	– odwołuje się do wiedzy historycznej, omawiając zjawiska zachodzące na rynku pracy w Polsce, – ocenia wpływ integracji europejskiej i globalizacji na zmiany zachodzące na rynku pracy w Polsce.

				pracy w Polsce.	
1.6. Urbanizacja i osadnictwo wiejskie w Polsce	– podaje przykłady aglomeracji mono- (co najmniej cztery) i policentrycznych (jeden) w Polsce, – zna kryterium uznania jednostki osadniczej za miasto.	– podaje co najmniej dwie różnice między miastem a wsią, – wskazuje na mapie przykłady różnych typów aglomeracji.	– omawia różnice między aglomeracją mono- i policentryczną na przykładach, – wymienia co najmniej trzy zmiany, jakie zaszły na wsi polskiej.	– opisuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce i wskazuje charakterystyczne dla danego okresu typy miast, – wyjaśnia, na czym polega proces rewitalizacji, – wskazuje skutki urbanizacji w polskich miastach.	– ocenia zjawisko rewitalizacji na konkretnym przykładzie, – potrafi przedstawić procesy urbanizacyjne przebiegające w Polsce w porównaniu z innymi państwami.
1.7. Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w Polsce	– wymienia co najmniej cztery czynniki rozwoju rolnictwa, – zna pojęcie <i>okresu wegetacyjnego</i> .	– podaje co najmniej trzy rośliny żywieniowe, które zajmują w strukturze upraw największe powierzchnie w Polsce, – wskazuje na mapie co najmniej dwa regiony Polski o sprzyjających warunkach dla rozwoju rolnictwa.	– opisuje wpływ co najmniej czterech czynników na rozwój rolnictwa, – wskazuje na mapie główne obszary upraw i hodowli w Polsce.	– wyjaśnia wpływ czynników pozaprzrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce, – analizuje strukturę zasiewów i strukturę produkcji zwierzęcej i formułuje wnioski.	– ocenia wpływ przemian gospodarczych zachodzących w Polsce po 1989 roku na rozwój rolnictwa.
1.8. Zmiany strukturalne przemysłu Polski i gospodarka morską	– wymienia po dwa skutki pozytywne i negatywne restrukturyzacji przemysłu, – potrafi wskazać główny kierunek zmian w przemyśle, – podaje co najmniej dwa przykłady prowadzonej gospodarki morskiej.	– potrafi podać co najmniej jeden przykład zmian strukturalnych w polskiej gospodarce, – opisuje konsekwencje restrukturyzacji przemysłu w Polsce, – wskazuje na mapie co najmniej trzy porty w Polsce.	– opisuje zmiany, jakie zaszły w polskim przemyśle po 1989 roku, – wymienia gałęzie przemysłu zaawansowanej technologii, które rozwijają się w Polsce, – wskazuje na mapie co najmniej trzy porty rybackie i cztery porty przeladunkowe w Polsce.	– rozumie i wyjaśnia wpływ nakładów na działalność badawczą i rozwojową na rozwój przemysłu zaawansowanej technologii, – potrafi wyjaśnić znaczenie dostępu do morza dla rozwoju gospodarczego kraju.	– udowadnia, że restrukturyzacja i reprivatyzacja przemysłu w Polsce była niezbędna dla jego dalszego rozwoju.

1.9. Zmiany i zróżnicowanie sieci transportu	– wymienia rodzaje transportu (co najmniej cztery), – potrafi podać zalety i wady co najmniej dwóch rodzajów transportu.	– wymienia co najmniej dwa województwa o dużej gęstości dróg kołowych i kolejowych oraz wskazuje je na mapie, – wskazuje na mapie co najmniej dwa żeglowne odcinki rzek.	– zna wady i zalety różnych rodzajów transportu i odnosi je do transportu Polski, – wskazuje rodzaje transportu odgrywające największą rolę w przewozie pasażerów oraz towarów, – rozumie pojęcie transport intermodalny.	– na podstawie danych statystycznych określa znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w przewozie osób i towarów z uwzględnieniem transportu przesyłowego, – wyjaśnia tendencje zmian zachodzących w polskim transporcie.	– dokonuje oceny, podając racjonalne argumenty, budowy na dnie Bałtyku gazociągu Nord Stream i planowanej odnogi tego gazociągu.
1.10. Walory turystyczne Polski	– wymienia co najmniej cztery walory turystyczne Polski, – wskazuje na mapie co najmniej dwa regiony turystyczne Polski.	– wymienia walory turystyczne Polski i wskazuje miejsca ich występowania na mapie, – zna i wskazuje na mapie co najmniej cztery obiekty z listy Światowego Dziedzictwa UNESCO.	– zna i opisuje turystyczne regiony Polski, wskazuje je na mapie, – zna i wskazuje na mapie parki narodowe w Polsce.	– charakteryzuje regiony turystyczne Polski, uzasadniając ich atrakcyjność turystyczną, – wskazuje na mapie obiekty z listy Światowego Dziedzictwa UNESCO i uzasadnia konieczność ich zachowania w stanie nienaruszonym.	– odwołuje się do wcześniej zdobytej wiedzy oraz wiedzy pozyskanej ze źródeł cyfrowych i określa pozycję Polski wśród krajów świata pod względem walorów turystycznych.
II. Zróżnicowanie społeczno-kulturowe Polski					
2.1. Zróżnicowanie etnograficzne Polski	– podaje przykłady co najmniej dwóch mniejszości etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce, – zna pojęcie <i>etnografia</i> i podaje przykłady co najmniej dwóch regionów etnograficznych Polski.	– podaje co najmniej trzy cechy wyróżniające grupy etnograficzne, – opisuje rozmieszczenie grup etnograficznych Polski na podstawie mapy w podręczniku.	– opisuje strukturę narodowościową ludności Polski, – wskazuje na mapie i krótko charakteryzuje położenie regionów etnograficznych Polski.	– analizuje rozmieszczenie grup etnicznych i mniejszości narodowych w Polsce, wskazuje na ich odmienność i bogactwo kulturowe, – wyjaśnia różnicę między mniejszościami narodowymi i grupami etnicznymi.	– potrafi podać przykłady wydarzeń kulturalnych organizowanych przez grupę etniczną zamieszkującą w najbliższej okolicy, – prowadzi dyskusję na temat różnorodności etnicznej Polski z zachowaniem postawy otwartości i tolerancji.
2.2. Zróżnicowanie poziomu życia w Polsce	– wymienia co najmniej trzy czynniki wpływające	– zna elementy składające się na poziom życia	– omawia na podstawie danych dostępnych w	– analizuje na podstawie map i danych w	– analizuje zależności między rozwojem gospodarczym regionów

	na poziom życia, – podaje co najmniej po dwie zalety i dwie wady życia na wsi i w mieście.	i podaje co najmniej po jednym przykładzie ich wpływu na ten poziom, – wymienia co najmniej dwie gminy w Polsce o największych dochodach.	podręczniku czynniki wpływające na poziom życia w Polsce, – wypowiada się na temat tego, gdzie chciałby mieszkać – na wsi czy w mieście, podając co najmniej trzy argumenty za i przeciw, – potrafi wskazać przyczyny bogactwa najzamożniejszych gmin w Polsce.	podręczniku warunki życia w poszczególnych regionach Polski i wyjaśnia przyczyny takiego stanu, – formułuje ogólną ocenę na temat poziomu życia w Polsce popartą co najmniej trzema argumentami.	Polski a poziomem życia w tych regionach i formułuje wnioski.
2.3. Regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce	– zna i rozumie pojęcia <i>ubóstwo</i> i <i>wykluczenie społeczne</i> , – podaje co najmniej pięć sposobów przeciwdziałania i zapobiegania ubóstwu oraz wykluczeniu społecznemu.	– wskazuje na mapie co najmniej po dwa województwa, w których notowany jest najwyższy i najniższy wskaźnik skrajnego ubóstwa, – zna wpływ wykształcenia na zasięg skrajnego ubóstwa.	– wymienia czynniki, które wpływają na zjawisko ubóstwa i odnosi je do województw, w których ten wskaźnik jest wysoki, – wyjaśnia, na czym polega wykluczenie cyfrowe i podaje sposoby przeciwdziałania takiemu wykluczeniu.	– wyjaśnia, w odniesieniu do różnych cech demograficzno-ekonomicznych społeczeństwa, zróżnicowanie przestrzenne poziomu ubóstwa w Polsce, – proponuje sposoby przeciwdziałania ubóstwu w odniesieniu do województw o wysokim wskaźniku skrajnego ubóstwa.	– na podstawie posiadanej wiedzy na temat starzenia się społeczeństwa polskiego formułuje prognozę dotyczącą zmian wartości wskaźnika skrajnego ubóstwa w ciągu najbliższych lat.
2.4. Charakterystyka wybranych miast Polski	– potrafi wskazać na mapie Polski co najmniej pięć miast, w tym Warszawę, – wymienia cechy charakterystyczne stolicy Polski.	– buduje kilkuzdaniową wypowiedź na temat stolicy Polski, w której zawarte są informacje społeczno-gospodarcze.	– wskazuje na mapie i opisuje miasta, które poznał na lekcji.	– wskazuje funkcje, jakie pełnią miasta w życiu społeczno-gospodarczym i podaje przykłady miast polskich pełniących takie funkcje.	– na podstawie różnych, aktualnych źródeł charakteryzuje miasta występujące w regionie, w którym mieszka.
2.5. Działania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego	– rozumie pojęcia <i>partycypacja społeczna</i> i <i>budżet obywatelski</i> , – podaje choć jeden przykład partycypacji społecznej w regionie, w którym mieszka.	– wymienia co najmniej trzy cele rozwoju lokalnego i regionalnego, – podaje przykłady wykorzystania budżetu obywatelskiego przez lokalne społeczności.	– podaje co najmniej cztery przykłady czynników wpływających na rozwój lokalny i regionalny, – opisuje dwie ścieżki partycypacji społecznej.	– analizuje czynniki rozwoju lokalnego i regionalnego i odnosi je do swojego miejsca zamieszkania lub regionu.	– ocenia rolę konsultacji społecznych i budżetu obywatelskiego w życiu polityczno-społecznym i gospodarczym lokalnych społeczności.

III. Przyrodnicze uwarunkowania gospodarczej działalności człowieka					
3.1. Przyrodnicze uwarunkowania rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie pojęcia <i>żyźność gleby</i> i <i>okres wegetacyjny</i>, – wymienia co najmniej dwa czynniki, od których zależą warunki rozwoju rolnictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i pokazuje na mapie co najmniej po dwa regiony na świecie o dobrych i złych warunkach rozwoju rolnictwa, – podaje przykłady gleb o dużej żyźności. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady, jak klimat, ukształtowanie powierzchni, żyźność gleb i zasoby wodne wpływają na rozwój rolnictwa i wskazuje na mapie przykłady regionów, gdzie możemy zaobserwować ten wpływ. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania warunków rozwoju rolnictwa na świecie, – analizuje obszary katastrof ekologicznych spowodowanych przez rolniczą działalność człowieka i formułuje wnioski, – opisuje, jak warunki przyrodnicze wpływają na rozwój rolnictwa w regionie, w którym mieszka. 	<ul style="list-style-type: none"> – udowadnia, że rolnictwo jest sektorem gospodarki w największym stopniu uzależnionym od środowiska przyrodniczego.
3.2. Wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu i handel zagraniczny	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa główny surowiec energetyczny Polski – węgiel kamienny, – wymienia co najmniej trzy kraje wydobywające ropę naftową. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie mapy w podręczniku podaje nazwy państw wydobywających węgiel kamienny i brunatny w Europie, – wie, że surowce eksportują przede wszystkim kraje słabiej rozwinięte gospodarczo. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę importu i eksportu wybranych państw na podstawie diagramów w podręczniku, – wyjaśnia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje wydobycie surowców mineralnych i wskazuje ich wpływ na rozwój przemysłu, – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia przemysłu ciężkiego w gospodarce. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie wydobycia ropy naftowej dla rozwoju gospodarki w krajach ją wydobywających i krajach, które ją przetwarzają.
3.3. Pokonywanie przyrodniczych ograniczeń w działalności gospodarczej człowieka. Rozwój zrównoważony	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia <i>system przyrodniczy</i>, <i>rozwój zrównoważony</i> i <i>konsumpcjonizm</i>, – wymienia co najmniej trzy zmiany w środowisku przyrodniczym, które są dziełem człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcie <i>antropopresja</i>, – podaje co najmniej dwa przykłady antropopresji, – wymienia co najmniej cztery cele zrównoważonego rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany zachodzące w gospodarce i ich wpływ na stan środowiska przyrodniczego, – podaje przykłady działań zmierzających do zmian relacji człowiek – środowisko (CZR). 	<ul style="list-style-type: none"> – udowadnia na podstawie posiadanych informacji zmieniającą się rolę czynników przyrodniczych w rozwoju gospodarczym, – wskazuje działania, które może podjąć w życiu codziennym, by przyczynić się do realizacji wybranych celów zrównoważonego rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje na temat skutków wprowadzanych przez człowieka zmian w środowisku przyrodniczym.
IV. Relacje człowiek – środowisko geograficzne					

4.1. Wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu	– zna i rozumie pojęcie <i>smog</i> , – wymienia co najmniej po jednym miejscu w Polsce i na świecie, gdzie jest zła jakość powietrza.	– wymienia rodzaje działalności człowieka, które przyczyniają się do powstawania smogu, – podaje co najmniej trzy działania antysmogowe.	– analizuje schemat przedstawiający powstawanie smogu, – podaje dwa typy smogu, – wymienia co najmniej dwa skutki oddychania toksycznym powietrzem.	– wyjaśnia różnice między smogiem typu londyńskiego i typu Los Angeles, – analizuje przestrzenne zróżnicowanie średniego stężenia pyłów PM 2,5 i wyjaśnia przyczyny złego stanu powietrza.	– proponuje sposoby zapobiegania zanieczyszczeniom powietrza oraz działania, które może podjąć każdy uczeń na co dzień, by powietrze w najbliższej okolicy było czystsze.
4.2. Wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne	– podaje przykład wielkiej inwestycji hydrologicznej, – wymienia co najmniej dwa powody budowy zapory na rzece.	– wskazuje na mapie położenie Tamy Trzech Przełomów, – podaje co najmniej trzy skutki budowy zapory na rzece Jangcy.	– opisuje wielką inwestycję hydrologiczną, jaką jest Tama Trzech przełomów, – podaje dwa argumenty, które uzasadniają powstanie tej inwestycji.	– ocenia korzyści i negatywny wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne na przykładzie Zapory Trzech Przełomów na Jangcy.	– wyszukuje w dostępnych źródłach informacji o innych wielkich inwestycjach hydrologicznych i porównuje skutki ich powstania.
4.3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze (erozja, wylesianie, pustynnienie)	– rozumie pojęcia: <i>erozja</i> , <i>deforestacja</i> , <i>pustynnienie</i> i <i>rekultywacja</i> , – wymienia co najmniej trzy przyczyny degradacji gleb.	– wymienia co najmniej dwa skutki degradacji gleb, – wskazuje na mapie położenie co najmniej dwóch obszarów o zdegradowanych glebach, – opisuje, jak powstaje lej depresyjny.	– wymienia rodzaje erozji gleb, – podaje przykłady obszarów, na których zmiana stosunków wodnych doprowadziła do degradacji gleb, – wyjaśnia, w jaki sposób zmiana stosunków wodnych na danym obszarze wpływa na stan gleby.	– analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej, w tym płodozmianu i monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt, na środowisko przyrodnicze, – wskazuje sposoby przywracania wartości użytkowej zdegradowanej gleby.	– wyszukuje w dostępnych źródłach informacji, jak działalność człowieka w najbliższej okolicy wpływa na stan środowiska przyrodniczego, – dokonuje oceny wpływu działalności człowieka na środowisko w najbliższej okolicy.
4.4. Wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze. Rekultywacja terenów pogórnicych	– podaje przynajmniej dwa przykłady działań człowieka zmniejszające negatywne skutki górnictwa.	– podaje co najmniej trzy przykłady skutków wydobycia surowców mineralnych, – rozumie pojęcie <i>lej depresyjny</i> .	– zna i wymienia metody rekultywacji terenów pogórnicych, – wskazuje na mapie świata i Polski obszary przekształcone przez górnictwo.	– analizuje przekrój geologiczny z okolic Bełchatowa i wyjaśnia mechanizm tworzenia się leja depresyjnego, – wyjaśnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie odkrywkowych	– analizuje i ocenia działania podjęte w celu rekultywacji terenów pogórnicych, – proponuje inne rozwiązania niż podane w podręczniku.

				i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie.	
4.5. Degradacja krajobrazu kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie pojęcie <i>krajobraz kulturowy</i>, – podaje przykłady co najmniej trzech krajobrazów kulturowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie pojęcie <i>rewitalizacja</i>, – podaje przykłady rewitalizacji w miastach polskich, – wymienia elementy krajobrazu kulturowego, – podaje cel, w jakim została stworzona Lista światowego dziedzictwa UNESCO. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje co najmniej cztery zjawiska występujące na obszarach zdegradowanych, – opisuje wpływ rozwoju turystyki masowej na krajobraz kulturowy, – podaje co najmniej cztery przykłady niematerialnego dziedzictwa kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego, – uzasadnia konieczność przeciwdziałania degradacji krajobrazu kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje proces rewitalizacji krajobrazu kulturowego i wskazuje skutki społeczno-gospodarcze tego procesu.
4.6. Proekologiczne sposoby rozwiązywania konfliktów człowiek – środowisko	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia trzy źródła konfliktów interesów człowiek – środowisko, – podaje co najmniej dwa przykłady konfliktów interesów człowiek – środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko, – podaje co najmniej dwa przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie mapy w podręczniku analizuje przebieg trasy Via Baltica i wyjaśnia, na czym w tym przypadku polega konflikt interesów człowiek – środowisko, – podaje cechy proekologicznego rolnictwa, – zna i wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w przemyśle i usługach. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, że świadomość ekologiczna odgrywa ważną rolę przy rozwiązywaniu konfliktów człowiek – środowisko, – podaje przykład konfliktu człowiek – środowisko w najbliższym otoczeniu, analizuje ten konflikt i wskazuje możliwe rozwiązania, 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy czynników wpływających na rozwiązywanie konfliktów człowiek – środowisko w odniesieniu do potrzeb ludzi żyjących tu i teraz oraz przyszłych pokoleń.

Lidia Kosatka

Andrzej Kosatka

Wiesława Zielonka

Aniela Szymanek